

Редакційна колегія

КИРЮХІН Герман Лаврентійович
Капітан-директор антарктичної
китобійної флотилії «Советская Украина»

КОБИЛЯНСЬКИЙ Валентин Олександрович
Генеральний директор рибпромислової
судноплавної компанії «Капітан»

ТОКМАШОВА Зінаїда Абдулівна
Директор із роботи з кадрами рибпромислової
судноплавної компанії «Капітан»

МЕЛЬНИЧУК Віктор Васильович
Генеральний директор
ТОВ «Видавничий центр «Золоті ворота»

СЕРБ Микола Анатолійович
Директор ТОВ «Видавничий центр «Золоті ворота»

Книгу підготовлено та надруковано
коштом рибпромислової судноплавної
компанії «Капітан»

Видання присвячено історії розвитку китобійного промислу.

Посеред айсбергів, споконвічних снігів, у супроводі постійних крижаних ураганів Антарктики одеські китобійники пройшли свої героїчні рейси, примножуючи багатства Батьківщини. Ціною надзвичайних зусиль вони досягали неможливого. Саме про цей досвід китобійники розповідають на сторінках книги.

З року в рік флотилії покращували результати полювання, виробництва й виготовлення продукції. Про свої будні та життя команди згадують капітан-директори флотилій «Алеут», «Слава» та «Советская Украина», капітани китобійних суден, а також відомі гарпунери та багато інших провідних учасників рейсів.

Після припинення китобійного промислу напрацювання флотилій перейняв одеський океанічний флот «Восток». В окремому розділі видання рибалки розповідають, як їм вдалося виловлювати сотні тисяч тонн риби. Завдяки спогадам працівників промисловості читач переноситься у простори Світового океану та холодної Антарктики, навздогін успішним радянським флотиліям.

© Рибпромислова судноплавна компанія «Капітан».
© ТОВ «Видавничий центр «Золоті ворота», ідея проекту,
загальна концепція, упорядкування, 2011.
© Михайло Москаль, Михайло Нестеренко,
концептуальне рішення, 2011.

*Гранит утёсов, синие снега,
Туманы и ветрянные дали.
Антарктика... Немногие видали
Загадочные эти берега.*

*У самых льдов, вблизи материка,
Немерянные вьюжные дороги.
Здесь ходят не герои и не боги.
Здесь трудный путь простого моряка.*

*(Вірш із кінофільму
«Ждите нас в мае»)*

Справа життя

Відкритий океан... Тут світ чітко поділяється навпіл — на небо і море. А поміж ними — людина, маленька і велична водночас. Маленька, бо порівняно із природною стихією вона — піщинка; могутня, адже в її руках — відповідальна справа: доля та життя цілого колективу флотилії.

Радянські антарктичні китобійні флотилії за свою 41-річну історію показали всьому світові чого насправді варта злагоджена робота колективу, відданого своїй справі до кінця. Її ціна — перемога над обставинами, передусім небезпекою, що чатувала на моряків з усіх боків. Коли морська безодня відкриває перед тобою свої нетрища, залишається лише пересилити себе і боротися. Страхи, гордощі чи лінь відкидаються далеко за борт китобійних суден, коли вдома чекають мільйони співвітчизників. Нам доручили виконати надзавдання — нагодувати, зміцнити здоров'я і збагатити країну.

На самовідданій роботі кожного чесного працівника трималася краща антарктична китобійна флотилія «Слава», а згодом — «Советская Украина». Це захоплення промисловою справою кожен член колективу приніс зі свого дитинства. Пригадується, як у дитячі роки якась загадкова таємничість у ловлі риби на вудочку заворожувала нас, хлопчаків приморських селищ Північного Каспію. Тоді ми часто забували і про нагадування матерів про те, що потрібно прийти додому пообідати... Децю подібне, на мій погляд, відчували і моряки, котрі ставали китобійниками. Їх окрилювала ціль — здобути кита — і, звичайно ж, романтика далеких походів до Південного океану.

Від часу створення радянської китобійної флотилії «Слава» в 1946 році, коли вона мала на меті нагодувати і врятувати від голоду виснажену довгими роками війни величезну країну, пройшло більше піввіку. Багато води сплило з того часу. Змінився державний устрій, утворилися незалежні країни, проте в нас, моряків, колишніх китобійників, залишилося стабільним розуміння, що сила — в єднанні. Озираючись у минуле, в ті славні часи, розумієш: їх привабливість не лише в тому, що їх супроводжувала молодість, запал, а й у тому, що ця робота подарувала почуття задоволення від виконаного обов'язку. Чи не кожен робочий день проходив на межі неможливого, супроводжувався героїчним напруженням сил: потрібно було боротися за життя в ураган, маневрувати посеред дрібних підводних і громіздких айсбергів — велично і небезпечно водночас, шукати групи китів протягом довгих тижнів і роками тримати світову пальму першості у видобутку китів в Антарктиці.

Проте ми все це витримали і пройшли свій шлях достойно, щоб сьогодні із гордістю сказати: «Ми справді стали професіоналами!».

Радянський китобійний промисел припинився у 1987 році у зв'язку зі встановленням мораторію на видобуток китів Міжнародною комісією з регулювання китобійного промислу. І, як було обіцяно керівництвом нашої країни, того ж року ми припинили промисли китів в Антарктиці. Ще в 1946 році вчені Міжнародної конвенції у Вашингтоні створили спеціальну комісію з регулювання китобійного промислу. Наукова спільнота турбувалася про кількість китових популяцій, особливо вусатих китів усіх видів у Світовому океані (крім Антарктики). На той час тварин безконтрольно і непомірно винищували. Міжнародна організація встановила правила полювання на китів, межі, терміни і квоти видобутку в промислові сезони, а також ввела норми раціонального використання сирцю. Відтепер заборонялося полювати на китів у Північній півкулі, вимога не стосувалася хіба що аборигенів. Їх мисливство не могло бути масовим і в основному забезпечувало тубільців харчами.

Ми з розумінням сприймали всі нововведення. Контроль за дотриманням усіх вимог Міжнародної комісії на борту радянської китобазис здійснювали два національні інспектори. А з 1972 року був уведений міжнародний контроль, згідно з яким на кожній флотилії, крім національних, працювали ще два інспектори-іноземці. З останнім рішенням Міжнародної комісії про встановлення повного мораторію на промисел усіх видів китів в Антарктиці в 1987 році не погодилися Японія та Норвегія та вийшли з її складу. Промисел малого смугастика вони ведуть і понині! Зрозуміло, що ці держави відповідальні перед світовим співтовариством за збереження зазначеного виду тварин.

Щорічно незалежні дослідники відстежували загальну чисельність малого смугастика в Антарктиці, яка до 1987 року залишилася незмінною (близько 1 млн). Це підтверджувало правомірність встановлення квот. Поза сумнівом, що через неврегульований промисел у минулому помітно зменшилися популяції великих вусатих китів, особливо гладких і блакитних. Групи горбачів, фінвалів, сейвалів, за спостереженнями науковців, в останні роки почали відновлюватися. У кашалотів доля була іншою, бо вони менше піддалися промисловому пресингу.

У 1971 році китобійну флотилію «Советская Украина» за успіхи в розвитку китобійного промислу нагородили орденом Жовтневої революції. Китобійна промисловість

займала передові позиції у системі Міністерства рибного господарства Радянського Союзу. Працівники флотилії випереджали час своєю організованістю та вмінням будувати економічні зв'язки між різними відомствами, підбором і вихованням першокласних кадрів, що зробили великий внесок у розвиток народного господарства. Країна має пам'ятати про китобійників і тому, що флотилія збрала унікальний матеріал про мешканців Антарктики, котрий може бути використано і в Україні. Південна полярна область Землі ще не до кінця вивчена, особливо мало досліджень про мешканців холодних глибин. Тому попереду велика робота над продовженням наукових досліджень, розпочатих на борту радянських китобійних флотилій «Слава» і «Советская Украина».

Мені хочеться із вдячністю назвати імена співробітників флотилії, старання і праця яких у період 1970–1986 рр. заклали основу злагодженої роботи всього колективу. Це капітани китобійних суден: Євген Александров, Микола Абрамушкін, Віталій Попов, Микола Живора, Геннадій Гарманов, Григорій Журавель, Павло Слесарев, Валентин Нужин, Владислав Крауліс, Станіслав Єлпатов, Костянтин Семенов, Григорій Прісакару, Петро Тележніков, Антон Степаненко, Володимир Ангелін (поет флотилії, що оспівав Антарктику й працю китобійників), Анатолій Гребенщиков, Володимир Колесников і Володимир Нестеров.

Заслужують на теплі слова і гарпунери — Григорій Панов, Василь Тупіков, Анатолій Кобильніков, Юрій Арипов, Іван Шпак, Павло Недолужко, Георгій Могильний, Анатолій Солієнко, Анатолій Волихін, Шалва Гелідзе, Анатолій Регушевський, Василь Казаков, Костянтин Стогній, Іван Обухов, Микола Вихорев, а також помічники капітан-директора: з промислу — Володимир Кравцов, з виробництва — Павло Бубліков, Георгій Борцов, старші помічники капітана китобазис Василь Якшинський, Віктор Шпуньніков, Леонід Рязанцев, головні механіки Мурат Теркулов, Борис Баранов, старші механіки Анатолій Вакал, Георгій Мелик-Давидов, керівник наукової групи Валентин Юхов, начальники радіослужб Костянтин Сущенко, Іван Биков, старший рефмеханік Володимир Сень та багато інших.

Моряки антарктичних китобійних флотилій «Слава» і «Советская Украина» в ті роки були овіяні славою і загальною увагою. Відомий кінооператор С. Коган двічі був у рейсах із китобійниками та створив документальний фільм про флотилію і її працівників. А композитор І. О. Дунаєвський написав оперету «Біла акація», присвячену морякам-китобійникам.

Герман Лаврентійович КИРЮХІН,
Капітан-директор Антарктичної
китобійної флотилії «Советская Украина»

«Рибалка — двічі моряк», — кажуть досвідчені фахівці. Це висловлювання дуже влучне, адже приваблива морська романтика для рибалки є водночас важкою, надзвичайно відповідальною і почесною працею. Тоді про китобійників варто сказати — «тричі моряки». В умовах суворої Антарктики вони зуміли налагодити життєво важливу для країни галузь промисловості, починаючи промисли без особливого досвіду, знань та належного оснащення. Ентузіазм команди, захват і бажання зробити свою справу якнайкраще забезпечили успіх роботи радянських китобійних флотилій «Слава» і «Советская Украина». Саме завдяки цим якостям китобійники постачали своїм співвітчизникам вдосталь корисних продуктів харчування.

Високий професіоналізм працівників китобійних флотилій заклав основу стандартів роботи і в риболовній промисловості. Вчорашні китобійники стали провідними фахівцями на риболовній флотилії «Восток». Свої знання і вміння вони передали наступним поколінням рибалок.

Китобійники місяцями перебували у плаванні, а на Великій землі на них чекали сім'ї, без батьків виростили діти, без синів сивили матері, минало життя... У сердечній тузі за домівкою народилося звернення:

*«В самом дальнем краю, где штормов чехарда,
Я улыбку твою буду помнить всегда.*

Пусть звезда в тишине растревожит мне грудь.

Только ты обо мне не забудь, не забудь!».

Мабуть, найбільший героїзм цих людей полягав у тому, що вони могли жертвувати всім заради справи... Сьогодні діти китобійників — уже дідуся й бабусі. Вони завжди розуміли, якою важливою і складною була робота їхніх батьків. Сім'ї тих рибалок, котрі нині продовжують працювати у відкритих морських просторах, із нетерпінням чекають на своїх близьких...

Глибоко усвідомлюючи відвагу китобійників, хочеться вшанувати пам'ять тих, кого сьогодні вже немає з нами. Побажати здоров'я, довголіття, насаги до життя всім, хто продовжує традиції розвитку рибпромислової галузі. Хай кожен ваш день буде щасливим!

**Валентин Олександрович
КОБИЛЯНСЬКИЙ,
Генеральний директор
ТОВ «РСК «Капітан»**

